

Remus Mircea Birtz (Birt)

Activitatea Ordinariatului Greco-Catolic Diecezan clandestin de Cluj-Gherla între 1981-1989

(pe baza documentelor intraeclesiastice)

Presă Universitară Clujeană

2020

Cuprins

Introducere.....	7
Lista unor abrevieri	19
Capitolul I.	
Metodă și metodologie în studiul activității Ordinariatului Greco-Catolic clandestin de Cluj-Gherla (pe baza documentelor intraeclesiastice) din perioada 1981-1989	21
I.1. De ce am ales acest subiect de cercetare?	22
I.2. Metoda de investigație	23
I.3. Metodologie și doctrină.....	28
I.4. Prelucrarea și sistematizarea datelor.....	33
Capitolul II.	
Dieceza de Gherla, ulterior de Cluj-Gherla.	
Momente de istorie și de cercetare istorică.....	35
II.1. Momente istorice de la începuturi până în 1948.....	35
II.2. Figura Episcopului Iuliu Hossu. Indicii bibliografice.....	69
II.3. Note bibliografice privind perioada de debut a persecuției (1948-1970).....	87
Capitolul III.	
Cercetări precedente asupra activității între 1981 și 1989 a Ordinariatului de Cluj-Gherla	145
Excurs I: ce titlu ecleziastic avea de fapt episcopul Ioan Chertes?.....	191

Capitolul IV.	
Câteva noțiuni canonice	195
 Capitolul V.	
Mențiuni biografice ale unor protagoniști	237
 Capitolul VI.	
Prezentarea și interpretarea unor documente inedite.....	303
 Capitolul VII.	
O perspectivă sintetică asupra activității Ordinariatului	
Diecezan între 1981-1989	381
VII.1. Ordinariatul diecezan de Cluj-Gherla între 1981-1987	383
VII.2. Ordinariatul diecezan de Cluj-Gherla între 1987-1989.	429
 Concluzii	463
 Bibliografie	507
 Summary	587
 Anexe documentare.....	591

Capitolul I.

Metodă și metodologie în studiul activității Ordinariatului Greco-Catolic clandestin de Cluj-Gherla (pe baza documentelor intraeclesiastice) din perioada 1981-1989

Când în anul 1991, aflat la studii la Roma, doar pentru că vizitam săptămânal două mame române studente și ele, ce rezidau în vecinătatea Colegiului Pontifical Irlandez, am fost etichetat ca „ionelist” (aparținând de curentul spiritual inițiat de M. Maria Ionela Cotoi, CIN) nu bănuiam deloc cum această acuză mă va stimula în aprofundarea istoriei eclesiastice românești recente. Dorind clarificări și nefiind audiat pentru o disculpare, am putut fi introdus într-o istorie fascinantă a clandestinității Bisericii Greco-Catolice din România, una din primele consecințe fiind conștientizarea salvării documentelor sau a relicvelor din prigoană. Curiozitatea livrescă și tezaurul documentelor consultate ulterior s-au transformat într-o pasiune din fericire materializată și în anumite studii publicate. Aceste studii au pregătit terenul pentru o sinteză cu rol explorativ în vederea clarificării supraviețuirii unei Biserici scoasă în afara legii, în orașul, dieceza și perioada în care mi-am petrecut adolescența.

Inspirat de eseul lui Jonathan Grix¹ dedicat demitizării cercetării doctorale, autorul prezentului studiu își asumă distincția pe care profesorul britanic o face referitor la metodă și metodologie², metoda focalizându-se asupra tehnicii și procedurilor de stocare a datelor din care decurge cercetarea iar metodologia vizând aspectele concrete de cercetare (discutarea metodei de cercetare, evaluarea informației în funcție de o

¹ Grix, Jonathan – *Demistificarea cercetării postuniversitare: de la masterat la doctorat. Traducere de Nicolae Melinescu.*, Cluj-Napoca, Ed. CA, 2014.

² Ibidem, pp. 24-35.

teorie și / sau paradigmă)³. Subiectul ales urmărește activitatea conducerii Eparhiei Greco-Catolice de Cluj-Gherla între anii 1981-1989, perioadă în care Biserica Greco-Catolică era scoasă în afara legii de către autoritățile statului din anul 1948. Demersul investigativ continuă activitatea de cercetare începută de autorul prezentelor rânduri, activitate începută cu mai mult timp în urmă și materializată prin câteva lucrări proprii sau în colaborare acu alți autori⁴.

I.1. De ce am ales acest subiect de cercetare?

Alegerea subiectului s-a cristalizat în urma cercetărilor precedente care impun o sinteză asupra perioadei alese. Dacă perioada de debut a persecuției a beneficiat de un volum semnificativ de studii (care vor fi menționate în analiza bibliografiei), perioada *finală* a persecuției a fost sumar tratată și cu prea multe inexactități. Focalizarea cercetării trebuia circumscrisă unui spațiu: a fost ales cel al Diecezei de Cluj-Gherla, semnificativ pentru reședința acestuia, în calitate de centru cultural transilvan, dar totodată semnificativ pentru modificarea *iregulară* a succesiunii conducerii diecezane. Spre deosebire de dieceza de Cluj-Gherla (și cea de Maramureș) celelalte dieceze unite românești au avut șansa ghidării fără convulsii succesoriale din partea unor ordinari diecezani care

³ Ibidem, p. 35.

⁴ Birtz, Remus Mircea – *Episcopul Emil Riti (1926-2006). Tentativa unei recuperări istoriografice*, Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, 2006; Idem – *Cronologia ordinarilor diecezani greco-catolici (uniți) 1948-1989, încercare de reconstituire*, Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, 2007; Făgăraș, Sabin Sebastian, Birtz, Remus Mircea – *Capitulul diecezan de Cluj-Gherla între septembrie 1987-martie 1990*, Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, 2007, ; Birtz, M., Kierein, M., Făgăraș, S. (ed.) – *Fărâme din prescura prigoanei 1948-1990*, Claudiopolis, Ed. Napoca Star, MMVIII.; Kierein, M., Birtz, R.M. (ed.) – *Episcopul Ioan Ploscaru într-o prietenie epistolară de douăzeci de ani*, Claudiopolis, Ed. Napoca Star, MMIX.; Birtz, Remus Mircea, Kierein, Manfred (ed.) – *Alte fărâme din prescura prigoanei (1948-1989)*, Cluj-Napoca, 2010, Ed. Napoca Star; Birtz, Remus Mircea, Kierein, Manfred – *Câteva succesiuni apostolice catolice din România*, Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, MMXI.; Birtz, Remus Mircea (ed.) – *In Memoriam P. Dr. József Denderle, OschP (1911-2002)*, Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, MMXII.; Birtz, Remus Mircea, *Arhondologia Diecezei Greco-Catolice de Gherla, ulterior de Cluj-Gherla*, in *Anuarul Școala Ardeleană*, VII, 2013, Oradea, 2014, pp. 171-184.

au putut cârmui episcopiile respective până la eliberarea acestora. Cazul diecezei de Cluj-Gherla este mai complicat.

De ce intervalul 1981-1989? Perioada 1948-1970 a fost intens analizată și datorită impozantei figuri a cardinalului Iuliu Hossu (1885-1970) (cărui i s-au consacrat numeroase studii, acesta impunându-se și ca memorialist), iar anii 1970-1981, marcați de figura canonicului Nicolae Pura (1913-1981), au fost și ei tratați cu atenție⁵. Odată cu trecerea întru eternitate a cardinalului Hossu vor apărea și problemele succesiunii conducerii diecezane.

I.2. Metoda de investigație

Subiectul de cercetare ales presupune desigur parcurgerea bibliografiei precedente, care va fi analizată separat. Bibliografia nu se va rezuma doar la studiile publicate în România, ci și la cele din Exil (în cultura românească din Exil Biserica Română Unită fiind o prezență publicistică permanentă începând cu 1949), o atenție fiind acordată și autorilor străini care s-au referit la perioada și teritoriul investigat de noi. Demersul bibliografic este îngreunat de lipsa recenzării publicațiilor locale greco-catolice (revistele „Viața Creștină” din Cluj-Napoca și „Deșteptarea Credinței” din Dej, prima relansată în 1990, a doua debutând în același an, ambele conținând un material documentar valoros) în monumentală *Bibliografie Istorică a României* (cel puțin până în anul 2003), analog petrecându-se cu publicațiile periodice greco-catolice din Exil. Din fericire colecțiile personale vor suplini acest impediment. Reanalizarea bibliografiei nu este un exercițiu inutil, în acest domeniu de cercetare constatându-se, cu rare excepții, o inapetență în menționarea cercetărilor similare precedente. Motivele pot fi variate: 1) necunoașterea bibliografiei, fie și datorită tirajului liliputan, 2) inoportunitatea menționării unor *nomina odiosa* (de pildă operele monseniorului DDr. Octavian Bârlea legate de istoria bisericească

⁵ Prunduș, Silvestru Aug., Plaianu, Clemente – *Canonicul Nicolae Pura*, Cluj-Napoca, Ed. Viața Creștină, 1995.. Pentru o sinteză a se vedea Prunduș, Silvestru Augustin, Plaianu, Clemente – *Catolicism și Ortodoxie românească. Scurt istoric al Bisericii Române Unite*, Cluj-Napoca, Ed. Viața Creștină, 1994.

recentă sunt prea adesea ignorate de unii scriitori bisericești care nu i-au iertat curajul de a demasca anumite diversiuni din anii 1978-1989), 3) voita ignorare a rezultatelor unor cercetători independenți, care răstoarnă *vulgata* unei istorii bisericești contemporane, *politically correct* (cazul lucrărilor avocatului Dr. Vasile Marcu (1910-2005), abundant documentate, ce ridică un vâl asupra unor capitole măsluite din istoria contemporană a Bisericii)⁶, uneori sub ineptul pretext de „a nu dăuna Bisericii”, 4) frica, teama indusă de anumiți superiori eclesiastici (cenzura în domeniul academic eclesiastic contemporan din România este încă o realitate). Tocmai pentru a facilita consultarea liberă a unor texte și documente importante ale Bisericii Românești din Ardeal (ale ambelor „străni”) cel ce scrie a realizat o pagină cibernetică prevăzută cu o bibliotecă digitală liberă, la poziția: <https://remusmirceabirtz.wordpress.com/biblioteca-digitala-the-digital-library/>

Referindu-ne la autori străini, informații esențiale sunt aduse de literatura maghiară de specialitate, dedicată romano-catolicismului transilvan din vremea persecuției religioase. Volumul impresionant de studii dedicat venerabilului episcop Aron Marton sau anumite studii extrem de documentate⁷ sunt esențiale pentru a înțelege cum a funcționat solidaritatea catolică în România, indiferent de limbă sau rit, mai ales între 1948-1980 și ce anume a perturbat-o. Dacă studiile de resort românești sunt accesibile cercetătorilor maghiari ardeleni, din nefericire lucrările acestora sunt evitate de cei români, barajul lingvistic fiind o piedecă de luat în considerare.

⁶ Volumul lui Marcu, Vasile – *Drama Bisericii Române Unite cu Roma (Greco-Catolică). Documente și mărturii*, București, Ed. Crater, 1997, de 462 p., din care 110 pagini documentare, a fost colectat de la librăriile și chioșcurile de difuzare a presei din Cluj-Napoca, imediat după apariție, de către preotul Pantelimon Așteleanu (1931-2001), exemplarele fiind incendiate în curtea Institutului Teologic Român Unit din Cluj-Napoca.

⁷ De pildă cel al prepozitului Dr. Léstyán Ferenc – *Az Erdélyi Szibéria Az erdélyi katolicizmus gyözedelme kűzdelme a hitthűségért 1948-1989* (Siberia Ardeleană. Lupta victorioasă a catolicismului ardelean pentru loialitatea credinței), Alba-Iulia, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2003, cuprinzând documente eclesiastice esențiale emise între 1948-1989, sau cel al P. Dr. Tempfli Imre – *Sárból és napsugárból. Pakocs Károly püspöki helynök élete és kora. 1892–1966* (Din noroi și raze de soare. Timpul și viața vicarului episcopal Károly Pakocs 1892-1966), Ed. EMET, Budapest, 2002, un adevărat tratat de istorie a Bisericii Catolice din România, privind toate riturile, cuprinzând peste 200 pagini documentare din cca. 1300 ale volumului.

Nu în ultimul rând, este esențială evitarea „ghetoizării” istoriografice. Există o tendință supărătoare ca istoricii eclesiastici dintr-o anumită confesiune să se refer doar la lucrările precedente realizate în cadrul aceleiași confesiuni. Pentru atingerea obiectivității este necesară consultarea izvoarelor istoriografice disponibile, indiferent de apartenența confesională a autorilor respectivi, deși acele izvoare pot fi (și sunt) prea adesea tributare unui spirit confesionalist îngust. Un anumit eveniment din istoria Bisericii Greco-Catolice este perceput într-un fel de acea biserică, în cu totul alt fel de Biserica Ortodoxă sau de cultele protestante. Analog și pentru Biserica Ortodoxă.

De ce alegerea documentelor *intraeclesiastice*? Înțelegând prin documente intraeclesiastice documentele emise de eclesiastii locali (episcopi, canonici, preoți) – anume scrisori, memorii, note, pastorale, jurnale, memorii, însemnări⁸ – iar acestea fiind în mare parte (încă) inedite, acestea vor furniza datele necesare studiului nostru, acoperind aspectele investigate. Aceste documente vor reliefa un tablou viu al supraviețuirii în clandestinitate, relevând inclusiv cooperarea voluntară sau mai puțin voluntară cu organisme repressive (mai ales Departamentul Securității Statului), practic confirmând datele publicate în diferitele studii editate ale Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, sau în alte lucrări de sinteză consacrate regimului totalitar. Mărturiile unor actanți ai Departamentului Securității Statului vor avea confirmări strălucite în documentele cu caracter bisericesc.

Colecția documentelor (și, fără exagerare, salvarea acestora) a fost posibilă în urma unor demersuri personale făcute pe lângă anumiți protagoniști ai conducerii diecezane a cărei perioadă se investighează. Un omagiu repetat trebuie adus regretaților episcopi Emil Riti, Justin Ștefan Paven, canonicului Dr. Silvestru Augustin Prunduș, OSBM, monseniorului DDr. Octavian Bârlea, preotului profesor Dr. József Denderle, OSChP, preotului Dr. Med. Camil Paul Sever Peteu, OSVM, preotului profesor Ing. Ioan Vasile Botiza dar și celor care au rămas printre noi, în primul rând

⁸ Un exemplu de înscrisuri cu certă valoare documentară îl reprezintă iconițele de hârtie sau carton, inscripționate pe *verso*, fie manual fie tipărite, care pot conține date legate de un anumit eveniment bisericesc (de pildă iconițele distribuite cu ocazia hirotonirii sacerdotale).

preotului profesor Dr. Sebastian Sabin Făgăraș, OSVM, el însuși autor de documente eclesiastice⁹ sau a Excelenței Sale, Dlui. Consilier Aulic Manfred Kierein, M. Cr. OBSS¹⁰, a M. Prof. Dr. Maria Ionela Cristescu, CIN. Acești eclesiști și cercetători au binevoit să încredințeze celui ce scrie documente sau colecții documentare, ele fiind deja publicate în cea mai mare parte.

Spațiul cibernetic oferă de asemeni un acces facilitant la documente importante: ne gândim mai ales la fișele matricole penale ale deținuților politici, oferite în spațiul digital de Institutul privind Investigarea Crimelor Comunismului și a Memoriei Exilului Românesc¹¹.

O altă sursă de documente o constituie oferta anticarilor, în municipiul Cluj-Napoca anumiți reprezentanți ai breslei putând oferi interesante fotografii sau alte înscrisuri eclesiastice. Autorul prezentului studiu a putut să-și întemeieze o colecție importantă de fotografii și documente bisericești din epoca prigoanei.

Legat de aportul documentar este cel oferit de interviu. Interviul a fost cultivat de prezentul autor, regretații episcop Emil Riti și preot Dr. Silvestru Augustin Prunduș având răbdarea unor repetate întrevederi însoțite de stenografierea datelor furnizate. Cu P. Dr. Silvestru Augustin Prunduș s-a realizat inclusiv o colaborare editorială, întrevederile noastre din anii 2001-2003 fiind practic cotidiene. Cel ce scrie a avut ocazia de a observa direct o *metanoia* intelectuală și morală în cazul ultimului și dorința fățișă de a repara și a corecta anumite informații eronate la a căror

⁹ P. Dr. Sebastian Sabin Făgăraș (n.1950), licențiat în Matematici, preot din clandestinitate din 1977, a funcționat ca notar capitular între 1987-1990, fiind autorul proceselor verbale capitulare și salvând arhiva Capitlului Diecezan de Cluj-Gherla.

¹⁰ Dl. Dr. Manfred Kierein-Kuenring (n. 1940, Viena), doctor în drept și științe politice, fost referent politic la Ministerul Federal al Economiei al Austriei, Consilier Aulic din 1992, a început de mai bine de 55 de ani organizarea unor colecții epistolare și de autografe provenite de la episcopii catolici din lume. Contactele epistolare cu episcopii catolici din România au început din 1967, ele durând pe parcursul unor decenii. În 2014 Excelența Sa a binevoit să încredințeze autorului acestor rânduri arhiva sa legată de Europa oriental (corespondența cu episcopii români fiind anterior publicată), această arhivă fiind mai apoi digitalizată, un exemplar al suportului informatic fiind oferit și Bibliotecii Institutului de Istorie „George Bariț” Cluj-Napoca. Dl. Dr. Kierein este unul din puținii specialiști în reconstituirea genealogiilor episcopale catolice, având contribuții publicate notabile în acest domeniu.

¹¹ <http://www.biblioteca-represiunii.ro/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/>

răspândire în precedență a contribuit și el.¹² Cu episcopul Emil Riti conversațiile s-au desfășurat în principal între 2000-2006, ele fiind finalizate într-un volum dedicat arhierelui, pomenit anterior. Cu alți eclesiști, de pildă episcopul Justin Ștefan Paven, întâlnirile au fost ocazionale, dar pline de miez intelectual, în timp ce cu P. Dr. Liviu Pandrea, P. Dr. József Denderle, OschP (prieten al bunicului și străbunicului autorului actual), P. Dr. Med. Camil Peteu sau P. Dr. Sabin Făgăraș ele erau comune, frecvente, subiectul istoriei recente și al clandestinității greco-catolice fiind curent dezbătut. Interviurile au furnizat firul călăuzitor în explorarea traseului unor urme documentare sau au clarificat anumite momente nebuloase din istoria ecleziastică recentă.

Cum poate fi evaluată informația oferită în cadrul unui interviu? Ținându-se seama de natura subiectivă a relatorilor, inclusiv de posibila diminuare a memoriei acelorora, cel ce scrie a revenit asupra unor chestiuni la anumite intervale de timp cu aceeași protagoniști ai discuțiilor. În cazul în care informația era confirmată (desigur cu anumite detalii ce puteau fi ignorate inițial, sau completate ulterior), fiind menținută constantă poziția interlocutorului, acea informație avea „un plus de greutate”, iar dacă putea fi confirmată dintr-o altă sursă, preferabil independentă, informația devenea notabilă. Adesea interlocutorii au oferit subsemnatului piese documentare justificative, în cadrul aceleiași întâlniri.

Nu în ultimul rând fotografiile făcute de prezentul autor cu ocazia unor întâlniri sau evenimente, precum și a cenotafelor mormintelor unor protagoniști ai Rezistenței catolice și-au dovedit utilitatea. Cenotafele sunt documente epigrafice care pot furniza date esențiale legate de anii nașterii și decesului unei persoane, completând adesea informațiile biografice lacunare legate de persoana în cauză.

¹² Așa cel ce scrie a colaborat ca autor secundar sau curator al diferitelor lucrări: Prunduș, Silvestru Augustin; Birtz, Mircea Remus – *Alianța perpetuă cu Biserica Romană: 3 iunie 1519 Papa Leon al X-lea și Neagoe Basarab*, Cluj-Napoca, Ed. Sf. Vasile cel Mare, 2001; Birtz, Remus Mircea (coord.) – *Caietele OBSS II*, Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, 2001, Idem – *Caietele OBSS III*, Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, 2002, la aceste volume Pr. Prunduș contribuind cu studii științifice și cu sponsorizări, sau volumul apărut postum Prunduș, Silvestru Augustin – *Mormântul Cardinalului Iuliu Hossu – exhumare și reînhumare*, Cluj-Napoca, s.ed., 2008,

I.3. Metodologie și doctrină

Respect pentru oameni și cărți

Ce facem, cum analizăm, cum interpretăm un document al istoriei bisericești recente? Fiind vorba de Biserică, automat premisele impun lectura oricărui document prin prisma doctrinei dogmatice și morale a Bisericii respective, ținându-se seama și de disciplina respectivei Biserici. Cunoștințele minime de teologie dogmatică, morală și de drept canonic sunt necesare pentru o evaluare și o încadrare corectă a informației. Este un act de onestitate din partea noastră de a recunoaște deci poziția intelectuală și metafizică cu care abordăm acest subiect, și anume poziția doctrinară a Bisericii Catolice până în anul 1965 (până la reformele inițiate de Paul VI), deci a Bisericii Catolice Perene. Reformele inițiate de Paul VI sunt în flagrantă opoziție cu doctrina perenă a Bisericii, după Conciliul Vatican II fiind generat un alt organism decât cel precedent.¹³ Din 1965 se va modifica și structura Curiei Romane și a întregului aparat de stat al Sf. Scaun (fapt prea puțin conștientizat de istoricii români care explorează relațiile cu Tronul Petrin), după cum dreptul canonic local (al Bisericii Greco-Catolice din România) este altul decât cel al Bisericii Latine, iar starea de *persecuție* impunând și o *stare de necesitate* canonică. Surprinzător, dar în dieceza de Cluj-Gherla, după 1976, cei care clamau jurisdicția nu au conștientizat sau nu au dorit să conștientizeze starea de necesitate canonică.

Legat de doctrină trebuie făcută precizarea obligatorie că istoria eclesiastică *nu este o disciplină dogmatică*. Concluziile atinse în urma unor cercetări sau studii pot fi și trebuiesc redimensionate, confirmate sau infirmate în urma unor cercetări ulterioare. Documentele oferă o predispoziție spre caracterul pozitivist al istoriei eclesiastice, dar acest caracter nu poate fi absolut, odată ce documentele pot fi lecturate cu diferite grile interpretative. Dezbaterile și polemica eclesiastică sunt procedee extrem de utile în vederea apropierii de realitatea evenimentului istoric bisericesc investigat. De remarcat că publicațiile greco-catolice interbelice (din timpul Papilor „rigizi, conservatori etc.”) sunt mult mai vioaie, mai interesante, mai stimulante intelectual decât, să zicem,

¹³ Pentru o introducere în ansamblul reformelor post-Vatican II și a celor impuse de Paul VI este extrem de util studiul lui de Mattei, Roberto – *Le Concile Vatican II. Une histoire à écrire*, s. I. [Paris], Ed. Muller, 2013.

publicațiile greco-catolice din Cluj din ultimii ani, unde „limba de lemn” sau platitudinea repetitivă sunt suverane.

Un punct asupra căruia trebuie mereu insistat este cel al clarificării conceptelor cu care operăm sau al unor noțiuni de bază. De pildă *infaibilitatea* Papei (privilegiul acordat urmașilor Sf. Petru, ca atunci când se pronunță în mod *solemn, ex cathedram*, asupra unui adevăr de *credință* sau de *morală*, în conformitate cu *magisterul precedent*, definițiile dogmatice sau morale respective sunt lipsite de orice eroare) nu poate fi confundată cu *impecabilitatea* Papei, un papă putând greși ca oricare alt credincios. Acțiunile diplomatice, „politica de cadre”, deciziile canonice sau disciplinare a unui Papă nu se află nicidecum sub imperiul infaibilității, după cum o simplă predică, omilie, discurs, alocuțiune pontificală etc. nu beneficiază de acel privilegiu (un caz simplu exemplificativ la îndemâna istoricilor români este cel al întemeierii și ulterior a rearondării diecezei greco-catolice de Hajdudorogh). În timpul ultimului *Papă Rege* (Fericitul Pius al IX-lea, care a pontificat între 1846-1878) dezbaterile cu privire la infaibilitatea pontificală, la modul de exercitare a puterii pontificale erau mult mai vioaie decât în presa catolică oficială a zilelor noastre. Nimic mai străin Bisericii Catolice decât „mistica șefului, a conducătorului, a führerului, a ducelui” carismatic. Obediența necondiționată este specifică doar ordinelor monahale (prin vot) dar și atunci ea este limitată de prezervarea credinței sau a moralei revelate, o dispoziție contrarie acestora fiind nulă de drept. Precizările acestea ar părea comune pentru cei cu o oarecare educație teologică, deși chiar și dintre aceștia numeroși sunt cei confuzionați. Mai mult, credința catolică nu are nimic în comun cu *papolatria*, una fiind venerarea persoanei unui pontif și a poziției pontificale în sine, cu totul altceva fiind atitudinea bigotă de a-l considera pe Papă drept un oracol permanent infaibil, în disprețul magisterului precedent sau a tradiției eclesiastice anterioare.

Mai trebuie precizat că în istoria Bisericii conceptele de legalitate, legitimitate, canonicitate au cu totul altă semnificație decât în istoria laică sau în viața civilă. Biserica Catolică fiind o biserică ierarhică, legitimitatea este dată de numirea, preconizarea sau ratificarea din partea unui superior canonic (legiuit). Un procedeu legal poate fi ilegal. Un caz concret este situația vicarilor capitulari. În condiții de normalitate aceștia sunt aleși de

către capitulul canonic, fiind considerați șefi diecezani în interregnul episcopal, ei fiind ordinarii diecezani în acel moment. În condiții de necesitate, ordinarii diecezani *legitimi* sunt cei *numiți* de către ultimii ordinari canonici liberi, abilitați să o facă. În vremea prigoanei comuniste, când ordinarii diecezani *legitimi* (și canonici) erau în închisori, autoritățile comuniste au profitat de rămășițele capitulurilor diecezane pentru a determina alegerea unui vicar capitular agreeat de autorități. Procedul era *legal*, respectându-se normele dreptului canonic, dar *ilegitim*, acești vicari capitulari fiind *ordinarii intruși*. Este cazul diecezelor romano-catolice din România, dar și din alte țări socialiste.

Doctrina ajută doar la poziționarea corectă ideatică a documentului, dar nu ne imunizează cu privire la „superstiția documentului scris”. Un document trebuie verificat sub raportul autenticității și al veridicității. Autenticitatea lui (pentru decada de timp la care ne referim) este mai ușor de constatat, nu doar prin sumara evaluare a particularităților grafice (tipul mașinilor de scris, caligrafia emitenților deja cunoscută și făcută accesibilă) ci și prin examinarea corelației cu alte informații, cuprinse în alte surse documentare. Dar un document autentic poate să nu fie veridic. Veridicitatea ne ajută să „cântărim” informația prezentată, dacă aceasta este autentică, este o falsă informație, o informație trunchiată, dacă avem de-a face cu o diversiune sau o intoxicație informațională. În decursul cercetărilor noastre precedente ne-am întâlnit cu toate posibilitățile. Câteva exemple:

- a) Cazul unui document fotografic trucat: într-un volum omagial ne este prezentată o fotografie care, la o examinare atentă, apare rezultând din decuparea unei porțiuni din cea precedentă și alipirea unui alt fragment.¹⁴
- b) Cazul unui document manuscris al Păr. Rafael Haag SI (1895-1978) redactat de acesta în 1972, adresat P. Silvestru Augustin Prunduș, OSBM, document care combătea activitatea maicii Maria Ionela Cotoi, CIN. Documentul, prin informațiile date sau scenele descrise

¹⁴ Prunduș, Silvestru Aug., Plaianu, Clemente – *Cardinalul Alexandru Todea. La 80 de ani (1912-1992)*, Cluj-Napoca, Ed. Gloria, 1992, planșa foto XV, fotografia de jos. Întrebându-l pe P. Prunduș asupra aceluia clișeu, a dat a lehamite din mâini, expresia lui fiind extrem de sugestivă.